

Agnieszka Fluda-Krokos

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Biuletyny Informacji Publicznej i ich dostępność dla osób z niepełnosprawnościami

Zgodnie z zapisami w aktach prawa międzynarodowego, jak polskiego każda osoba ma prawo do informacji dotyczących funkcjonowania państwa, będących obiektami informacji publicznej. Dostęp do niej reguluje w Polsce Ustawa z roku 2001, a także szereg rozporządzeń. Jedną z form jej udostępniania są Biuletyny Informacji Publicznej (BIP) – strony dedykowane budowaniu kultury informacyjnej i społeczeństwa informacyjnego wna podstawie najnowszych technologii informacyjnych. W artykule przedstawiono wyniki badań dostępności BIP-ów dla osób z niepełnosprawnościami narządów mowy, słuchu i wzroku. Wskazano 10 punktów oceny BIP-ów 100 największych miast w kraju. Stwierdzono, że 9 ze 100 stron nie spełniało żadnej z wytycznych, a 26 otrzymało notę powyżej 5.

Słowa kluczowe: informacja publiczna, dostępność, kultura informacyjna, niepełnosprawność, Biuletyn Informacji Publicznej

Public Information Bulletins and their accessibility for people with disabilities

According to the international and Polish law, each person has the right to information concerning the state functioning, which is an object of public information. Its access is regulated in Poland by the Act of 2001, as well as several regulations. One of the forms of making it available is the Bulletins of Public Information (BIPs) – websites dedicated to building information culture and information society based on the latest information technologies. The article presents the results of the research on the availability of BIPs for people with disabilities of speech, hearing and vision. 10 criteria were indicated for the evaluation of BIPs of the 100 largest cities in Poland. It was found that 9 out of 100 WWW did not meet any of the guidelines, and 26 received a note above 5.

Keywords: public information, accessibility, information culture, disability, the Bulletin of Public Information

Prawo do informacji

Artykuł 10 *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* z dnia 4 listopada 1950 roku (Konwencja 1950: art. 10) gwarantuje prawo do wolności wyrażania opinii, dookreślając, że „prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe”. Podobnie art. 19 *Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych* z roku 1966 głosi: „Każdy człowiek ma prawo do swobodnego wyrażania opinii; prawo to obejmuje swobodę poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania wszelkich informacji i poglądów, bez względu na granice państwowe, ustnie, pismem lub drukiem, w postaci dzieła sztuki bądź w jakikolwiek inny sposób według własnego wyboru” (Międzynarodowy 1966: art. 19). Oba te zapisy znalazły swe odzwierciedlenie także w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku* w dwóch artykułach wskazano jako prawa dostęp obywateli do informacji związanej z funkcjonowaniem państwa. Są to art. 51., punkt 3.: „Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych” (Konstytucja 1997: art. 51) oraz art. 61.:

„1. Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. 2. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu” (Konstytucja 1997: art. 61).

W ślad za tymi zapisami 6 września 2001 roku uchwalono *Ustawę o dostępie do informacji publicznej*, w której w art. 1.1. zapisano, że „każda informacja o sprawach publicznych stanowi informację publiczną” (Ustawa 2001: art. 1.1). W kolejnych artykułach tegoż dokumentu dookreślono, czym jest prawo do informacji publicznej i jakie uprawnienia w związku z nim posiada obywatel, oraz wskazano instytucje zobowiązane do udostępniania informacji publicznej: 1) organy władzy publicznej; 2) organy samorządów gospodarczych i zawodowych; 3) podmioty reprezentujące zgodnie z odrębnymi przepisami Skarbu Państwa, 4) podmioty reprezentujące państwowe osoby prawne albo osoby prawne samorządu terytorialnego oraz podmioty reprezentujące inne państwowe jednostki organizacyjne albo jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego; 5) podmioty reprezentujące inne osoby lub jednostki organizacyjne, które wykonują zadania publiczne

lub dysponują majątkiem publicznym, oraz osoby prawne, w których Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub samorządu gospodarczego albo zawodowego mają pozycję dominującą w rozumieniu przepisów o ochronie konkurencji i konsumentów (art. 4.1) oraz organizacje związkowe i pracodawców reprezentatywne, w rozumieniu ustawy z dnia 6 lipca 2001 roku o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich ko-misjach dialogu społecznego (Dz. U. Nr 100, poz. 1080, z późn. zm.) oraz partie polityczne (art. 4.2). Jako informacje publiczne podlegające udostępnieniu wyszczególniono dane dotyczące: 1) polityki wewnętrznej i zagranicznej, 2) podmiotów wymienionych jako zobowiązanych do udostępniania IP w art. 4.1, 3) oraz zasad ich funkcjonowania, 4) danych publicznych i 5) majątku publicznego (art. 6.1).

Biuletyn Informacji Publicznej

Jako jedną z form udostępniania opisanego wyżej rodzaju danych ustawodawca wskazał Biuletyn Informacji Publicznej (BIP) (art. 7.1., punkt 1)¹. Szczegółowe wytyczne dotyczące tej formy informowania obywateli zawarto w *Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 stycznia 2007 roku w sprawie Biuletynu Informacji Publicznej* (Rozporządzenie 2007). Biorąc pod uwagę lawinowy wzrost zasobów Internetu² i jego rosnącej roli w kształtowaniu kultury informacyjnej³ i społeczeństwa informacyjnego⁴, a także nieustający rozwój technologii

¹ Pozostałe to: wstęp na posiedzenia organów zobowiązanych do udostępniania IP oraz udostępnianie materiałów dokumentujących te posiedzenia (także audiowizualnych i teleinformatycznych), udostępnianie w centralnym repozytorium (art. 7.1), udostępnianie na wniosek lub w formie ustnej lub pisemnej bez pisemnego wniosku (art. 10.1.), w drodze wyłożenia lub wywieszenia w miejscach ogólnie dostępnych lub zainstalowanie w tych miejscach urządzeń umożliwiających zapoznanie się z tą informacją (art. 11).

² 2018 – ponad 1,2 miliarda stron (<https://pl.vpnmentorokucom/blog/internet-trends-stats-facts-u-s-worldwide/>), 2014 – ponad miliard, 2002 – ponad 17 milionów (<https://www.forbes.pl/technologie/jak-wiele-danych-produkujemy-kazdego-dnia/4mn4w69>).

³ Według Wiesława Babika: *Fenomen kultury informacyjnej jest pewnym sposobem na użytkowanie informacji, ich filtrowanie, porządkowanie, selekcjonowanie, wykorzystywanie i budowanie zaplecza dla wiedzy. Kultura informacyjna to również świadomość informacyjna użytkownika, dzięki której potrafi on tworzyć nowe normy, wartości, postawy, wzorce zachowań i sposoby percepcji informacji. Kultura informacyjna jest także częścią składową budowanego wciąż społeczeństwa informacyjnego, a przede wszystkim unikalnym aspektem współczesnej kultury. Poinformowany obywatel społeczeństwa informacyjnego, który ma wysoką kulturę informacyjną uczestniczy aktywnie w życiu społeczności, tworząc profesjonalną platformę informacyjną.* [Zob.: W. Babik, *Kultura informacyjna – spojrzenie z punktu widzenia ekologii informacji*, „Bibliotheca Nostra: Śląski Kwartalnik Naukowy” 2012, nr 2/2, s. 33, a także m.in.: *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym: teoria i praktyka*. T. 2, red. nauk. H. Batorowska, Z. Kwiasowski, Kraków 2016; *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym: teoria i praktyka*. T. 1, red. nauk. H. Batorowska, Kraków 2015; A. Dymmel, S.D. Kotuła, A. Znajomski, *Kultura czytelnicza i informacyjna: teoria i praktyka: wybrane zagadnienia*, Lublin 2015].

informatycznych (IT⁵, ICT), elektroniczna informacja publiczna miała i ma do spełnienia kilka kluczowych funkcji: dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców, zniwelować bariery dostępu do informacji, przekazywać jak najbardziej aktualne informacje, ułatwić dostęp do urzędów, dokumentów i procedur (e-administracja). Na potrzeby skoordynowania prac związanych z BIP-ami oraz ujednoczenia ich zawartości utworzono dedykowaną im stronę WWW ([https:// www.bip.gov.pl/](https://www.bip.gov.pl/), dostęp: 1.01.2018), będącą przewodnikiem dla administratorów oraz bazą danych zawierającą wykaz stron WWW BIP-ów prowadzonych przez zobowiązane do tego organy administracji wraz z ich danymi teled adresowymi.

We wspomnianym rozporządzeniu z roku 2007 określono wymagania, jakie powinna spełniać strona BIP jednostek administracyjnych⁶, a w 2008 roku stworzono także jednolity System Identyfikacji Wizualnej⁷, scharakteryzowany w tak zwanej księdze znaku (<http://mc.bip.gov.pl/fobjects/download/273220/logo-bip-pdf.html>, dostęp: 1.06.2018), na który (il. 1) złożyło się logo zbudowane z sygnetu w kształcie dymka komiksowego w kolorach flagi Rzeczypospolitej Polskiej, z wpisaniem w niego skrótem *bip* oraz logotypu – rozwinięcia skrótu. W dokumencie wskazano również genezę znaku, opisano jego budowę oraz walory techniczne (budowę, liternictwo, kolorystykę, odmiany, skalowanie) szereg funkcji wizerunkowych i estetycznych oraz merytorycznych i funkcjonalnych. Samo logo jest czytelne i rozpoznawalne, a poprzez swoją prostotę, konkretność i zastosowany koncept oddaje cele istnienia BIP.

W 2010 roku opracowano poradnik *Minimalny standard informacji dla „Przejrzytej strony BIP* (Minimalny 2010), w którym wskazano pięć głównych zasad redagowania biuletynów: przejrzystości, partycypacji społecznej, przewidywalności,

⁴ Według raportów GUS-u *Społeczeństwo informacyjne w Polsce* za lata 2015, 2016 i 2017 dostęp do Internetu szerokopasmowego miało odpowiednio 71 – 80,1 – 82% gospodarstw domowych, przy czym kolejno w 71 – 80,1 – 82% znajdował się co najmniej jeden komputer, a z e-administracji skorzystało 26,6 – 30,2 – 31% badanych [Źródło: 2015 – <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2015-r-2,5.html>; 2016 – <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2016-roku,2,6.html>; 2017 – <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2017-roku,2,7.html>].

⁵ *Information Technologies, Information and Communication Technologies – IT, ICT – (technologie informacyjne, technologie informacyjno-komunikacyjne – technologie związane ze zbieraniem, przechowywaniem, przetwarzaniem, przesyłaniem i prezentacją informacji (tj. tekstów, obrazów i dźwięku). Obejmują one w szczególności technologie komputerowe (sprzęt i oprogramowanie) i komunikacyjne (Źródło definicji: GUS – Główny Urząd Statystyczny – Definicje pojęć, http://web.archive.org/web/20140714162047/http://old.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-1490.htm, dostęp: 1.06.2018).*

⁶ Są to między innymi adres WWW zawierający określenie bip, dziennik odnotowujący zmiany w zamieszczonych dokumentach, charakter bazodanowy z wyszukiwarką, ostateczne, pewne wersje dokumentów oraz ich formaty umożliwiające kopiowanie i drukowanie.

⁷ Na temat SIW zob: P. Bajbak, *Struktura systemu identyfikacji wizualnej firmy* [w:] *Produkcja przekazów multimedialnych*, M. Chrzęścik (red.), Warszawa 2013, s. 105–135; Z. Bentyń, *Identyfikacja wizualna przedsiębiorstwa*, Poznań 2011; M. Fleischer, *Corporate identity i public relations*, Wrocław 2003.

fachowości i rozliczalności (odpowiedzialności) oraz standardy informacji (treści) i techniczne, jakie powinny one spełniać. Przyjęto w nim również trzy główne kryteria, jakie BIP powinien spełniać: czytelność, aktualność i zgodność z przepisami (Minimalny 2010).

Podstawą do powstania wyżej wymienionej publikacji standaryzującej były wyniki raportów, których podstawą badawczą były BIP-y województw śląskiego (Biuletyny 2010) i warmińsko-mazurskiego (Raport 2009). Głównym celem badań BIP-ów było i jest sprawdzenie ich dostępności, użyteczności i funkcjonalności oraz wskazanie elementów i mechanizmów stron wymagających poprawy. Badania BIP-ów są coraz popularniejszym narzędziem oceny ich zawartości i działania. Wśród zrealizowanych wymienić można, poza już wskazanymi, między innymi te dotyczące wdrażania BIP-ów (Bukowski, Hrycko 2007), województwa pomorskiego⁸, informacji o środowisku i jego ochronie (Chylarecki 2015), analiza stron BIP pod kątem realizacji obowiązków odnoszących się do zasady jawności a wynikających z norm ustawowych⁹ czy też dostosowania ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami¹⁰.

Standardy WCAG 2.0

Wytyczne dotyczące dostępności stron internetowych WCAG 2.0 (ang. *Web Content Accessibility Guidelines*) to zestaw standardów, dzięki którym

„treść stron WWW stanie się dostępna dla szerszego grona użytkowników niepełnosprawnych, w tym dla osób niewidomych i słabowidzących, głuchych i niedosłyszących, osób mających trudności w uczeniu się, osób z ograniczeniami kognitywnymi, niepełnosprawnych ruchowo, z zaburzeniami mowy, nadwrażliwością na światło, oraz osób z niepełnosprawnościami złożonymi. Wprowadzenie wytycznych w życie, sprawi również, że treści internetowe będą bardziej przyjazne dla każdego innego użytkownika” (<http://fdc.org.pl/wcag2/>, dostęp: 1.06.2018; zob. też: Zadrozny 2014).

⁸ Raport z analizy funkcjonowania stron podmiotowych Biuletynu Informacji Publicznej gmin województwa pomorskiego przeprowadzonej w ramach projektu BIP – Watch: Monitoring Biuletynów Informacji Publicznej, Gdańsk 2013, https://www.im.edu.pl/wp-content/uploads/2014/03/bip_watch_raport_woj_pom_2012-13.pdf (dostęp: 1.06.2018).

⁹ Projekt „Jawność obrad rad miejskich i rad powiatów w Polsce” zrealizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG, w obszarze „Kontrola obywatelska”, http://www.jawnosc-scsamorządu.pl/wp-content/uploads/2015/01/jawnosc_obrad_miejskich.pdf (dostęp: 1.06.2018).

¹⁰ BIP są częścią badania, którego wyniki dostępne są w raporcie NIK: *Informacja o wynikach kontroli: realizacja przez podmioty wykonujące zadania publiczne obowiązku dostosowania ich stron internetowych do potrzeb osób niepełnosprawnych*, Warszawa 2016, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10057,vp,12366.pdf>, (dostęp: 1.06.2018).

Zostały one utworzone przez Web Accessibility Initiative (WAI) działającą przy The World Wide Web Consortium (W3C) (<http://wcag20.widzialni.org/standard-wcag,m,mg,148>, dostęp: 1.06.2018).

Twórcy zaleceń wskazali cztery zasady oraz zaproponowali do nich wytyczne (<http://fdc.org.pl/wcag2/>, dostęp: 1.06.2018):

- postrzegalność – „informacje oraz komponenty interfejsu użytkownika muszą być przedstawione użytkownikom w sposób dostępny dla ich zmysłów” (wytyczne: treści tekstowe i nietekstowe, zmienność mediów w czasie, różne sposoby prezentacji treści, rozróżnienie informacji od tła);
- funkcjonalność – „komponenty interfejsu użytkownika oraz nawigacja muszą być możliwe do użycia” (wytyczne: dostępność z klawiatury, wystarczający czas korzystania, projektowanie nieprovokujące ataków padaczki, nawigacja);
- zrozumiałość – „informacje oraz obsługa interfejsu użytkownika muszą być zrozumiałe” (wytyczne: odczyt, przewidywalność, pomoc w obsłudze);
- solidność – „treść musi być solidnie opublikowana, tak, by mogła być skutecznie interpretowana przez różnego rodzaju oprogramowania użytkownika, w tym technologie wspomagające” (wytyczna: kompatybilność).

Zaprezentowane standardy mają na celu nie tylko zwiększyć dostępność stron WWW dla wszystkich użytkowników Internetu, lecz także zwracają uwagę na bariery (zob. Dejnaka 2012) i specjalne potrzeby osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami¹¹. Określenie ‘niepełnosprawność’ w różnych formach pojawia się w dokumencie 26 razy, w większości przypadków zaś podano przy nim propozycje konkretnych rozwiązań. Już we wprowadzeniu autorzy wskazali użytkowników z niepełnosprawnościami jako główny punkt odniesienia:

Wytyczne dla dostępności treści internetowych 2.0 (WCAG 2.0) to dokument określający, w jaki sposób uczynić treści internetowe bardziej dostępnymi dla osób niepełnosprawnych. Mowa tutaj o wielu rodzajach niepełnosprawności: ze względu na wzrok, słuch, kłopoty z mową, trudności w uczeniu się, ograniczenia kognitywne, ruchowe, lingwistyczne czy też neurologiczne. Chociaż wytyczne poruszają szereg zagadnień, nie jest możliwe, aby odpowiadały szczegółowo na potrzeby wszystkich możliwych rodzajów, stopni niepełnosprawności, czy też niepełnosprawności złożonych. Wytyczne pozwalają jednak tworzyć bardziej przyjazne treści, zarówno dla starszych użytkowników, których sprawność zmienia się wraz z wiekiem, jak i dla każdego innego użytkownika (<http://fdc.org.pl/wcag2/>, dostęp: 1.06.2018).

Podobnie w przypadku definiowania wytycznych i celów wskazano, że „Realizacja tych celów służy dostępności treści internetowych dla osób niepełnosprawnych” (<http://fdc.org.pl/wcag2/>, dostęp: 1.06.2018). Z kolei określając właściwo-

¹¹ Standardy powstały przy finansowym wsparciu między innymi z funduszy federalnych, z Departamentu Edukacji Stanów Zjednoczonych oraz Narodowego Instytutu Badań Niepełnosprawności i Rehabilitacji (National Institute on Disability and Rehabilitation Research – NIDRR).

ści standardowych technologii do tworzenia treści w Internecie, zaznaczono, że programy do jej obsługi powinny być tak samo dostępne dla osób w pełni sprawnych, jak i z niepełnosprawnościami, jednak technologie wspomagające (na przykład syntezytor mowy, powiększenie obrazu/tekstu, zmiana kolorów/kontrastu, specjalne klawiatury i wskaźniki) powinny być dedykowane użytkownikom ze względu na ich rodzaje niepełnosprawności.

Uwagę na specjalne potrzeby informacyjne osób z niepełnosprawnościami zwrócono również w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 roku w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych* (Rozporządzenie 2012), gdzie w § 1. punkcie 3. Określono „minimalne wymagania dla systemów teleinformatycznych, w tym (...) d) sposoby zapewnienia dostępu do zasobów informacji podmiotów publicznych dla osób niepełnosprawnych” (Rozporządzenie 2012). W dokumencie nie wskazano jednak konkretnych rozwiązań, lecz rozpisano zasady WCAG 2.0 i to jedynie do ich postaci zapisanej cyframi. Monitoringiem i badaniami dostępności zasobów Internetu dla osób z niepełnosprawnościami zajmuje się m.in. wspomniana już Fundacja Widzialni, której raporty z lat 2013 i 2015–2017 odzwierciedlają aktualny stan problemu (Buczek, Sikorski 2018).

Problem badawczy, metodologia

Celem badań własnych było poznanie przystosowania stron Biuletynów Informacji Publicznej do potrzeb użytkownika z niepełnosprawnościami, z uwzględnieniem trzech jej rodzajów – dysfunkcji wzroku, słuchu i mowy. Jako materiał badawczy posłużyło 100 miejskich BIP-ów, przy czym kryterium ich wyboru była liczba mieszkańców (statystyki wg portalu Polska w liczbach (<http://www.polskawliczbach.pl/Miasta>, dostęp: 10.05.2018)). Aby przeprowadzić audyt, wykorzystano elementy analizy stron internetowych, sprawdzając obecność i funkcjonowanie wymienionych poniżej technologii wspierających, przy czym zastosowano skalę 0–1 (0 – nie, 1 – tak):

- obecność informacji dot. osób z niepełnosprawnościami na stronie głównej – za informację uznawano zarówno widoczność ikonki symbolizującej użytkowników o specjalnych potrzebach, jak i linki do podstron opisujących procedury związane z obsługą osób z niepełnosprawnościami w urzędach miejskich;
- procedura obsługi o z niepełnosprawnością – dostępność opisów procedur na przykład korzystania z tłumacza języka migowego, asystenta;

- ikonki / symbole – ogólnie przyjęte i zrozumiałe symboliczne oznaczenia niepełnosprawności (postać na wózku inwalidzkim, ucho, oko, litery w kilku rozmiarach);
- kontrast – możliwość zmiany kolorystyki strony;
- wielkość liter – możliwość zmniejszenia/zwiększenia stopnia czcionki (najczęściej jako A A A);
- zoom – zmniejszenie/powiększenie wybranych przez użytkownika elementów strony; nie chodzi o wykorzystanie kombinacji ctrl+, ctrl- dostępnych z tradycyjnej klawiatury, lecz specjalną lupkę, dzięki której po najechaniu na wybrany fragment strony użytkownik ma możliwość powiększenia tylko tego wybranego elementu;
- lektor – możliwość odtworzenia treści pisanych za pomocą autolektora czytającego tekst, odtwarzacz widoczny na stronie głównej (na stronie zainstalowane jest specjalne oprogramowanie wraz z prostym mechanizmem jego uruchamiania i obsługiwania lub podany link i instrukcja pobrania i zainstalowania na komputerze użytkownika);
- filmy z jęz. migowym – zarówno te zachęcające osoby niesłyszące lub niedoświadczające do osobistego korzystania z oferty urzędów, jak i prezentujące konkretne procedury związane z administracją;
- uproszczona wersja strony – pozbawiona ilustracji, elementów ruchomych, często połączona ze zmianą kontrastu i kolorów;
- wersja mobilna BIP – umożliwiająca przeglądanie, korzystanie i pobieranie dokumentów na urządzeniach mobilnych (na przykład tablet, smartfon).

Wszystkie wymienione kryteria to wskazanie konkretnych technologii wspierających, mających na celu niwelowanie barier informacyjnych szczególnie odczuwanych przez osoby z niepełnosprawnością wzroku, słuchu lub narządu mowy. W przypadku pierwszym rozwiązaniami są na przykład możliwość ustawienia kontrastu, wielkości czcionki, odsłuchanie autolektora, przeglądanie uproszczonej wersji strony. W przypadku dysfunkcji słuchu i mowy pomocne z pewnością będą filmy z tłumaczeniami na język migowy, obecność oprogramowania Systemu Komunikacji Niewerbalnej czy możliwość skorzystania z pomocy asystenta (najczęściej pracownika danego urzędu) znającego język migowy (zob. Kowalski 2014).

Wyniki badania

Ze 100 ocenianych BIP-ów żaden nie otrzymał 10 możliwych do uzyskania punktów. Najwięcej, bo 8 otrzymała strona Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego Wrocławia (<http://bip.um.wroc.pl>, dostęp: 1.06.2018), gdzie jednak

nie odnaleziono technologii zoom oraz wersji mobilnej. Do przykładów best practice zaliczono również BIP-y Krakowa (<https://www.bip.krakow.pl/>, dostęp: 1.06.2018), Białegostoku (<https://www.bip.bialystok.pl/>, dostęp: 1.06.2018), Nowego Sącza (<https://bip.malopolska.pl/novysacz>, dostęp: 1.06.2018), Piły (<http://www.bip.pila.pl/>, dostęp: 1.06.2018), Przemyśla (<https://bip.przemysl.pl/8/strona-glowna-bip.html>, dostęp: 1.06.2018) i Ostrołęki (<http://bip.um.ostroleka.pl/>, dostęp: 1.06.2018) uzyskały po 7 punktów. Kolejno po 6 punktów otrzymało 19 biuletynów, 5–26 biuletynów, 4–30 biuletynów, 3–6 biuletynów, 2–1 biuletyn, 1–2 biuletyny. Niestety, na 100 ocenionych biuletynów aż 9 nie otrzymało żadnego punktu.

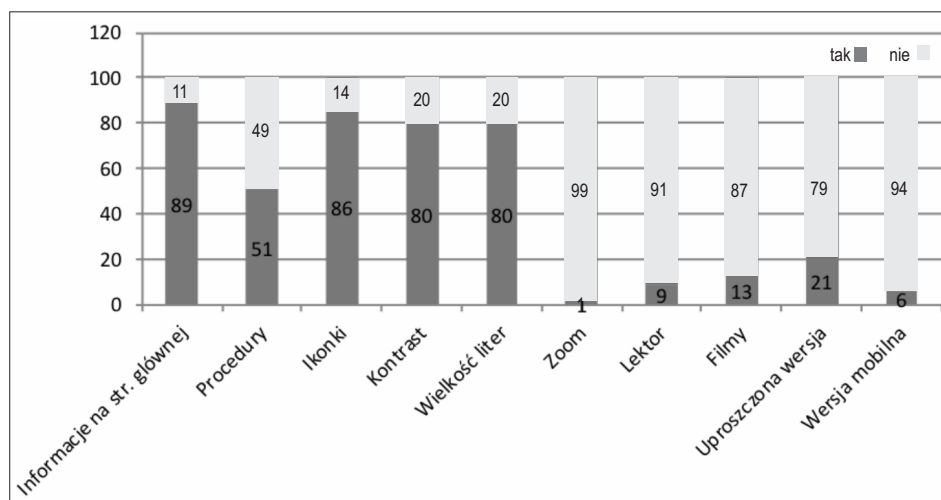
Analiza poszczególnych kryteriów prezentuje się następująco: informacje dotyczące osób z niepełnosprawnościami zamieszczono na 89 stronach, procedury udostępniania informacji i obsługi użytkowników o specjalnych potrzebach udostępniło 51 BIP-ów, ikonki informujące o dostępności strony dla osób z niepełnosprawnościami widnieją na 86 stronach urzędów miejskich; możliwość ustawienia kontrastu / zmiany kolorów oraz wielkości czcionki oferuje po 80 stron, jednocześnie tylko 1 ze 100 stron posiada opcję zoomowania wybranych fragmentów (<https://bip.warszawa.pl/default.htm>, dostęp: 1.06.2018). Nieco lepiej przedstawia się obecność autolektora, którego zlokalizowano na 9 stronach (Kraków, Wrocław, Chorzów, Stargard, Chełm, Zamość, Przemyśl, Biała Podlaska, Puławy), oraz filmów z nagraniami z udziałem tłumacza języka migowego – 13 stron. Uproszczoną wersję strony zasygnalizowano w przypadku 21 BIP-ów, a informacja o wersji mobilnej znalazła się tylko na 6 biuletynach (Warszawa, Bydgoszcz, Radom, Legnica, Piotrków Trybunalski, Piła). Graficzne przedstawienie wyników zaprezentowano na wykresie 1.

Strony BIP-ów najlepiej poradziły sobie w przypadku czterech kryteriów – zamieszczenia informacji dotyczących osób niepełnosprawnych na stronie głównej (89), obecności oznaczeń ikonicznych (86) oraz możliwości zmiany kontrastu/kolorów i wielkości czcionki (po 80). Za połowiczny sukces należy uznać zamieszczenie opisów procedur obsługi użytkowników z niepełnosprawnościami na 51 stronach. Pozostałe technologie wspierające, wymagające większego zaangażowania zarówno od strony technicznej, jak i przygotowania materiałów, wykorzystywane są w sposób niewielki – uproszczona wersja strony (21), filmy (13), lektor (9), lub wręcz nikły – wersja mobilna (6), zoom (1).

Podsumowanie

W Wykazie stosowanych skrótów i pojęć dodanym do wspomnianego już raportu NIK z 2016 roku zamieszczono wyjaśnienie terminu 'wykluczenie cyfrowe', który oznacza brak lub ograniczoną możliwość korzystania z nowoczesnych form komunikowa-

nia (Raport 2016: s. 6; zob. też: Hołda-Wydrzyńska 2013). Same wyniki raportu, oparte na badaniach przeprowadzonych z udziałem osób z niepełnosprawnościami, były negatywne dla badanych stron WWW jednostek wybranych pod kątem zapotrzebowań tej specjalnej grupy użytkowników oraz wielkości samych jednostek. Tylko 2 z 23 serwisów były należycie dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami; 14 z 23 posiadało materiały multimedialne, ale tylko 1 z 14 posiadał je w formie alternatywnej, dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami narządów słuchu i wzroku (Raport 2016: s. 11). Strony BIP wypadają w zestawieniu z tymi wynikami nieco lepiej – tylko 9 ze 100 nie spełnia żadnego z 10 przyjętych dla przeprowadzonego badania kryteriów oceny, żadna ze stron nie otrzymała 10 możliwych do zdobycia punktów, jednak aż 26 otrzymało noty powyżej 5.

Wykres 1. Zestawienie kryteriów oceny stron BIP

Źródło: Opracowanie własne.

Mając na uwadze ciągły rozwój nowych technologii komunikacyjnych, przyjąć należy, że stopniowo także BIP-y będą stawały się coraz bardziej dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, a coraz lepsze dostosowanie stron informacyjnych administracji do potrzeb tej grupy obywateli znacznie wpłynie na poprawienie komfortu korzystania z nich, jak i świadomość dostępu do informacji publicznej.

Bibliografia

Babik W. (2012), *Kultura informacyjna – spojrzenie z punktu widzenia ekologii informacji*, Bibliotheca Nostra: Śląski Kwartalnik Naukowy, nr 2/2, 31–40.

- Batorowska H., (red.) (2015) *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym: teoria i praktyka*, t. 1, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków.
- Batorowska H., Kwiadowski Z. (red.) (2014) *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym: teoria i praktyka*, t. 2, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków.
- Buczek A., Sikorski J. (2018), *Dostępność stron internetowych wybranych instytucji użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami*, *Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej*, nr 30, 281–294.
- Dejnak A. (2012), *Internet bez barier – accessibility oraz usability a potrzeby osób niepełnosprawnych*, *Niepełnosprawność – Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania*, nr 2 (3), 37–51.
- Dymmel A., Kotuła S.D., Znajomski A. (2015), *Kultura czytelnicza i informacyjna: teoria i praktyka: wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin.
- Górczyńska T. (2006), *Geneza i rozwój prawa do informacji*, (w:) *Prawo informacji. Prawo do informacji*, W. Góralczyk jun. (red. nauk.), Wydawnictwo WSPiZ, Warszawa, 11–27.
- Hołda-Wyrzyńska A. (2013), *Cyfrowo wykluczeni, czyli problem dostosowywania stron internetowych administracji publicznej do standardów dostępności*, *Niepełnosprawność – Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania*, nr 1 (6), 53–70.
- Informacja o wynikach kontroli: realizacja przez podmioty wykonujące zadania publiczne obowiązku dostosowania ich stron internetowych do potrzeb osób niepełnosprawnych*, (2016) Warszawa: Naczelna Izba Kontroli, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10057,vp,12366.pdf> (dostęp: 1.06.2018).
- Kowalski P. (2014), *Dostępność stron administracji publicznej dla osób głuchych i słabosłyszących*, *Niepełnosprawność – Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania*, nr 3 (12), 13–16.
- Luterek M. (2008), *Ujednolicenie elektronicznych systemów informacji publicznej*, (w:) *Organizowanie środowiska informacji i wiedzy*, K. Materska, E. Chuchro, B. Sosińska-Kalata (red.), Wydawnictwo SBP, Warszawa, 71–98.
- Maciejewski M. (2006), *Prawo informacji – zagadnienia podstawowe* [w:] *Prawo informacji. Prawo do informacji*, W. Góralczyk jun. (red. nauk.), Wydawnictwo WSPiZ, Warszawa, s. 29–44.
- Prawo do informacji publicznej*, (2014) M. Maciejewski (red.), Warszawa, https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Prawo_do_informacji_publicznej.pdf (dostęp: 1.06.2018).
- Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji*, <https://www.gov.pl/cyfryzacja/program-zintegrowanej-informatyzacji-panstwa> (dostęp: 1.06.2018).
- Strony internetowe dostępne dla osób niewidomych lub niedowidzących*, https://www.aptus.pl/www/porady/strony_dla_niewidomych.php (dostęp: 1.06.2018).
- WCAG 2.0: *dostępność stron WWW*, <http://wcag20.widzialni.org/> (dostęp: 1.06.2018).
- Zadrozny J. (2014), *Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 – zasady i wytyczne do tworzenia dostępnych serwisów internetowych*, *Niepełnosprawność – Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania*, nr 3 (12), 17–23.

Netografia

<http://bedzin.bip.info.pl/> (dostęp: 1.06.2018).

<http://bip.elk.warmia.mazury.pl/> (dostęp: 1.06.2018).

<http://bip.erzeszow.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.gdansk.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.gmwodzislawsl.finn.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.inowroclaw.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.jaworzno.pl/Article/get/id,26965.html> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.jeleniagora.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.kedzierzynkozle.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.leszno.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.olsztyn.eu/bip/dokument/197098/umo/> (dostęp: 1.06.2018).
http://bip.ostrow-wielkopolski.um.gov.pl/bip/chapter_170000.asp (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.powiat-gniezno.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.poznan.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.pulawy.pl/index.php?id=6> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.radom.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.rumia.pl/Article/get/id,27245.html> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.stalowawola.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.tomaszow.miasta.pl/public/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.bytom.pl/bip/?jsessionid=7DF09C0775F84C5466E8CE753366E191> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.opole.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.ostroleka.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.ostrowiec.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.rybnik.eu/default.aspx?Page=0> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.slupsk.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.sosnowiec.pl/Article/get/id,391712.html> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.starachowice.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.stargard.pl/index.php?id=strony&ids=1> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.suwalki.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
http://bip.um.szczecin.pl/chapter_11000.asp (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.walbrzych.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.um.wroc.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.uml.lodz.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.ump.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.wrota.lubuskie.pl/umgorzow/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.zamosc.um.gov.pl/index.php?id=6> (dostęp: 1.06.2018).
<http://bip.zielonagora.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://gdynia.pl/bip> (dostęp: 1.06.2018).
<http://glogow.bip.info.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://nowy-bip.um.pabianice.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://pruszkow.bip.gmina.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://um.bip.legnica.eu/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://um-elblag.samorzady.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://umkolobrzeg.esp.parseta.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://widzialni.org/> (dostęp: 1.06.2018).

<http://www.bip.chorzow.eu/index.php> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.dabrowa-gornicza.pl/?js=1> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.grudziadz.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.kielce.eu/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.koszalin.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.legionowo.pl/Article/get/id,77697.html> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.myslowice.pl/page/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.otwoczek.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.piekary.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.pila.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.piotrkow.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.siedlce.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.swietochlowice.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.tczew.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.torun.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.um.bydgoszcz.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.um.skierniewice.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.um.wlocl.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.umkrosno.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.um.lubin.dolnyslask.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.wejherowo.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.bip.zory.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.lomza.pl/bip/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.polskawliczbach.pl/Miasta> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.rudaslaska.bip.info.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.swidnica.bip-gov.info.pl/bip/> (dostęp: 1.06.2018).
http://www.tarnobrzeg.eobip.pl/bip_tarnobrzeg/index.jsp?place=Menu01&news_cat_id=-1&layout=0 (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.ugbialapodlaska.bip.lublin.pl/index.php?id=6&tryb=&p0=&p1=&p2=> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.umskarzysko.bip.doc.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.umz.zgierz.pl/bip/> (dostęp: 1.06.2018).
<http://www.zawiercie.bip.net.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://belchatow.bip.gov.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.czestochowa.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.gliwice.eu/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.jastrzebie.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.kalisz.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.katowice.eu/Strony/default.aspx?menu=562> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.konin.eu/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.lublin.eu/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.malopolska.pl/nowysacz> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.malopolska.pl/umtarnow> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.msiemianowicesl.finn.pl/> (dostęp: 1.06.2018).

<https://bip.przemysl.pl/8/strona-glowna-bip.html> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.radomsko.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.starogard.pl/Article/get/id,19068.html> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.tarnowskiegory.pl/Article/get/id,81554.html> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.um.bielsko.pl/Article/get/id,45951.html> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.umtychy.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://bip.warszawa.pl/default.htm> (dostęp: 1.06.2018).
<https://debica.bip.gov.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://mielec.bip.gov.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://umchelm.bip.lubelskie.pl/index.php?id=6> (dostęp: 1.06.2018).
<https://umkutno.bip.e-zeto.eu/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://www.bip.bialystok.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://www.bip.krakow.pl/> (dostęp: 1.06.2018).
<https://www.bip.um.zabrze.pl/engine//bip/3/0> (dostęp: 1.06.2018).
<https://www.bipraciborz.pl/> (dostęp: 1.06.2018).

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. z 1997 r., poz. 483).
Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, (online) https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Miedzynarodowy_Pakt_Praw_Obywatelskich_i_Politycznych.pdf (dostęp: 1.06.2018), s. 6.
Obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 kwietnia 2014 roku w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2014 r., poz. 782).
Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 17 stycznia 2012 roku w sprawie wzoru wniosku o ponowne wykorzystywanie informacji publicznej (Dz.U. z 2012 r., poz. 94).
Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 26 marca 2014 roku w sprawie zasobu informacyjnego przeznaczonego do udostępniania w Centralnym Repozytorium Informacji Publicznej (Dz.U. z 2014 r., poz. 491).
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 roku w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz.U. z 2012 r., poz. 526).
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 marca 2014 roku w sprawie Centralnego Repozytorium Informacji Publicznej (Dz.U. z 2014 r., poz. 361).
Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 roku o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2011 r., poz. 1243).